PROTOKOL SEXUALITY

1. ÚVOD

"Sexualita je nedílnou součástí osobnosti každého člověka. Její plné rozvinutí je podmíněno naplněním základních lidských potřeb, jako je touha po navázání kontaktu, intimitě, citovém vyjádření, potěšení, něžností a lásky. Plný rozvoj sexuality je základem osobního, mezilidského a společenského štěstí. Sexuální práva jsou všeobecnými lidskými právy založenými na základní svobodě, důstojnosti a rovnosti všech lidí."

(Deklarace sexuálních práv podle World Association for Sexual Health z roku 1999)

Sexualita je přirozenou součástí života každého člověka a projevuje se různými způsoby v různých situacích. Lidé běžně rozlišují, kam daný projev sexuality patří a kam ne (rodina, práce, volný čas, škola, formální prostředí, neformální prostředí atd.). Pro lidi s mentálním postižením toto rozlišení nemusí být jasné. Pak mohou vznikat situace, ve kterých jsou jejich sexuální projevy vnímány okolím jako něco nevhodného. Úkolem pracovníků Dobromysli, z.ú. (dále jen pracovníků) je pomoci klientům organizace tyto hranice rozlišovat a chovat se přiměřeně situaci. Pomáhají jim najít prostor k bezpečnému projevení své sexuality a posilují jejich schopnost bránit se zneužití v této oblasti.

Práva lidí bez postižení se neliší od práv osob s postižením. Pracovníci pomáhají klientům jejich práva uplatňovat – právo na sexuální svobodu, právo na prožívání vlastní sexuality a sexuální rozkoše, právo na sebeurčení, právo na informace o sexualitě, právo na sexuální rovnost, právo na soukromí, právo na sexuální zdraví, právo svobodně se stýkat, právo na svobodná a odpovědná sexuální rozhodnutí, právo na bezpečnost těla a tělesné sexuality.

Snahou a úkolem pracovníků je pomoct klientům prožít vztahy a sexualitu způsobem, který si sami zvolí a který jim vyhovuje – vždy při zohlednění zájmů a práv ostatních osob. Důležitou součástí podpory klientů je proto také posílení jejich schopnosti rozpoznání důsledků jejich sexuální aktivity a obranyschopnosti vůči všem formám sexuálního zneužívání (vysvětlení „co to je zneužívání, proč") a posílení jejich právního povědomí (co je trestný čin, kdy je potřeba o něm říct dalším osobám, policii). **Tato práva jsou zakotvena v Úmluvě o právech lidí s postižením OSN**.

Všichni pracovníci Dobromysli vnímají člověka s mentálním postižením jako osobu se sexuálními potřebami a s právem na jejich projevy a uspokojení. Jsou s tímto protokolem seznámeni a nesmí jednat v rozporu s ním.

2. OSVĚTA A PREVENCE

Sexualita je podstatnou součástí života každého člověka, je důležitou součástí jeho vlastní identity a integrity. Podporujeme naplnění sexuálních potřeb každého klienta, pokud je to v naší kompetenci. Pracovníci organizace jsou seznámeni se základními pojmy a přístupy v oblasti sexuality, které jsou obsaženy v tomto Protokolu (včetně jeho metodických příloh) a jsou v této oblasti proškoleni.

Sexuální osvěta je přizpůsobena potřebám klientů a jejich zdravotnímu postižení tak, aby byli v co nejvyšší míře schopni výkladu porozumět. Při nástupu klienta do některé ze služeb budou v rámci mapování zjištěny jeho znalosti a potřeby. K podpoře klientů v oblasti sexuality slouží metodické materiály, např. názorné pomůcky, instruktážní DVD, aj.

Oblasti osvěty a prevence:

- Uvědomění si vlastní identity
- Intimní hygiena
- Vhodné a nevhodné projevy sexuality (co je možné a vhodné na veřejnosti, co patří do soukromí)
- Partnerský vztah
- Masturbace
- Pohlavní styk
- Početí, rodičovství a antikoncepce
- Pohlavně přenosné nemoci, rizika, zásady prevence onemocnění
- Sexuální zneužití, manipulace a jejich různé formy, obrana vůči nim

3. INTIMITA A SOUKROMÍ V RÁMCI SLUŽEB DOBROMYSLI

Ambulantní služba není místem, kde klient žije, a tudíž není místem, které je vhodné pro naplňování sexuálních potřeb. Chybí zde totiž intimní, soukromý prostor. Podpora v ambulantní službě proto spočívá zejména v základní sexuální osvětě. Ta se může dít formou rozhovoru s klientem na téma dodržování běžných sociálních norem (co je vhodné chování na veřejnosti, co už patří do soukromí, kde nejsou ostatní lidé). Může se také dít formou okamžité reakce pracovníků na projevy klienta, překračující tyto ve společnosti běžné zvyklosti a normy. Dále spočívá podpora klienta v týmové spolupráci dané služby, sdílení klientských témat s kolegy a vedoucím služby, a případně předání informací sexuálním důvěrníkům. Ve vhodných případech mohou pracovníci předat kontakt na sexuální důvěrníky přímo klientovi.

Pobytová služba je místem, kde klient žije, kde je doma. Má zde svůj intimní prostor, své soukromí. Možnost prožívat svůj čas o samotě, v souladu se svými přáními. A také místo, kde může vhodným způsobem naplňovat své potřeby v oblasti sexuality. Nejlépe ve svém pokoji.

Pobytové akce – pracovníci se při pobytových akcí řídí Protokolem sexuality v celém jeho rozsahu. Zvláštní důraz je kladen na respektující přístup v oblasti soukromí klientů v jejich pokojích/stanech/apod., a podpory klientů při využívání koupelen a toalet (podpora při osobní hygieně).

Pracovníci přistupují ke klientům s respektem. Nevstupují do jejich osobní zóny, s výjimkou podpory při sebeobslužných úkonech (osobní hygiena, apod.) a podpory stabilní chůze a bezpečného pohybu. Klient si může vybrat, kdo jej bude v těchto situacích podporovat, pokud to momentální provozní situace dovoluje.

Pracovníci Dobromysli, z.ú. předcházejí projevům:

- **infantilizace** (udržování dospělého člověka s postižením v jeho dětské roli),
- **deatraktivizace** (nemožnost klienta rozhodovat o svém vzhledu),
- **izolace** (nedostatek možností poznávat nové lidi a mít s nimi vztahy).

4. SEXUÁLNÍ DŮVĚRNÍCI

V Dobromysli, z.ú. pracují ideálně alespoň 2 důvěrníci, žena a muž, kteří řeší konkrétní zakázky klientů. Pracovníci, kteří zastávají roli sexuálních důvěrníků, jsou vždy adekvátně proškoleni – absolvovali oba kurzy „Sexualita a vztahy lidí s postižením“, části 1 a 2, lektorované předním odborníkem na toto téma v ČR, Petrem Eisnerem, nebo dalšími odborníky z organizace Nebuď na nule. Zakázkou se rozumí konkrétní požadavek pro řešení problému klienta v oblasti sexuality (např. ujasnění si sexuální orientace, vztahová problematika, vysvětlení masturbace formou obrázků nebo filmu).

- U nezletilých klientů je podmínkou zakázky řešené sexuálním důvěrníkem písemně doložený souhlas rodičů/opatrovníka.
- Pokud jde o případy ohrožující zdraví a život klienta nebo pracovníka, obrací se důvěrník na specialistu v dané oblasti (např. na sexuologa, gynekologa, urologa, venerologa, apod.).

Důvěrník:

- individuálně podporuje klienta v oblasti sexuality (formou poradenství),
- pracuje s metodickými pomůckami, zajišťuje je,
- kontaktuje odborníky a konzultuje s nimi případy, které přesahují jeho kompetenci,
- vede osvětu v organizaci, a to jak pro pracovníky, tak pro klienty.

Nikdo z pracovníků organizace Dobromysl, z.ú. nemůže poskytovat žádnou fyzickou asistenci při sexuálních projevech člověka, ani nemůže být předmětem jeho uspokojení!

5. SEZNAM POMŮCEK

- Sexualita osob s postižením a znevýhodněním, *Martina Venglářová, Petr Eisner a kol, nakladatelství Portál, Praha*
- Listy sexuality, *Petr Eisner, DiS.*
- Pexeso Sex a vztahy, *Hana Šimáčková, Skok do života, Hradec Králové*
- Z chlapce mužem, z dívky ženou – průvodce pro rodiče dospívajících s PAS, *Lenka Bittmanová, Veronika Šporclová, nakladatelství Pasparta, Praha*
- Publikace: Láska sex a já, Život ženy, Život muže, Sexuální násilí, Jak na dospívání – pro rodiče mladých lidí s mentálním postižením, Gynekologická prohlídka, Rodičovství, Těhotenství, Porod, *SPMP*, *dostupné volně ke stažení na www.spmpcr.cz/produkty*
- O sexu, *instruktážní video, o. s. Inventura*
- DVD Masturbace – instruktážní videa pro muže a ženy, *Společnost Pohoda, Praha*
- Ženy s mentálním postižením v roli matek, *Jana Bernoldová, Iva Strnadová, Zdeňka Adamčíková, nakladatelství Karolinum, Praha*
- Mýty a fakta o plánování rodičovství u osob s mentálním postižením, *Jana Bernoldová, Nebuď na nule, dostupné volně ke stažení na www.nebudnanule.cz*
- Deset kroků k úspěšné podpoře plánování rodičovství u osob s mentálním postižením – příručka pro organizace poskytující služby lidem s mentálním postižením, *Jana Bernoldová, Nebuď na nule, dostupné volně ke stažení na www.nebudnanule.cz*

6. KONTAKTY NA DALŠÍ ODBORNÍKY:

Dobromysl, z.ú. je členem skupiny důvěrníků Nebuď na nule, z.s. – unie sexuálních důvěrníků České republiky

NEBUĎ NA NULE, z.s.
Kladská 970/69
Hradec Králové 500 03
www.nebudnanule.cz/

Poradna pro vztahy a sexualitu lidí se zdravotním postižením - Nebuď na nule, z.s. – unie sexuálních důvěrníků ČR

Akademika Heyrovského 1178/6
500 03 Hradec Králové
(Budova EPOS – 5.patro)

Bc. Gabriela Hrobařová
Poradkyně pro oblast sexuality a vztahů lidí se zdravotním postižením
gabriela.hrobarova@nebudnanule.cz, tel. 606 771 538

Mgr. Hana Šimáčková
Vedoucí poradkyně pro oblast sexuality a vztahů lidí se zdravotním postižením
hana.simackova@nebudnanule.cz, tel. 724 461 102

Petr Eisner
individuální konzultace a poradenství (pro pracovníky, klienty, rodiče)
petr.eisner@seznam.cz, tel. 605 445 538

Poradna pro vztahy a sexualitu – SPMP ČR
spmp@spmpcr.cz, tel. 770 626 202 (Praha)

www.spmpcr.cz/vztahy-sexualita

Kontakty na další poradny v ČR jsou průběžně doplňovány a jsou dostupné na webové adrese Nebuď na nule https://www.nebudnanule.cz/poradna/

SEXUÁLNÍ DŮVĚRNÍCI PŮSOBÍCÍ V DOBROMYSLI, Z. Ú.

Bc. Lukáš Pechan
duvernik@dobromysl.org
tel. 731 449 954

Zuzana Černovská
duvernice@dobromysl.org